

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı'nın Kırk Yıllık Öyküsü

Mustafa Çakır , Münih

Giriş

Eskişehir; üniversite geleneği olan bir Cumhuriyet şehridir¹. Şehirdeki yükseköğretim kurumlarının tarihi incelendiğinde, 1982 yılına gelinceye kadar altı ayrı yükseköğretim kurumu olduğu görülüyor². Süreç, gece eğitimi verilen İktisat ve Ticaret Yüksekokulu (06.11.1958) ile başladı ve Cengiz Topel Caddesi üzerindeki eski İş ve İşçi Bulma Kurumu binasında eğitim öğretime başlanan bu okul bir yıl sonra (1959) Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi (EİTİA) adını aldı; faaliyetlerine Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi (EİTİA) adıyla 1982 yılına değin devam etti. 20.07.1982'de Anadolu Üniversitesi adını aldı. EİTİA, bu niteliği ile şehirdeki ilk yükseköğretim kurumu olma özelliğine sahiptir. EİTİA'dan sonra kurulan ve kurulduğu tarihten sonra bugünkü Anadolu Üniversitesi'ne bilimsel altyapı oluşturan diğer yükseköğretim kurumları şunlardır:

Eskişehir Hastaş Eczacılık ve Kimya Mühendisliği Özel Yüksekokulu 18 Kasım 1968'de kuruldu. Anayasa Mahkemesi kararı (09.07.1971) ve 1472 sayılı yasa ile devletleştirildi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi adıyla EİTİA'ne devredildi (02.06.1979). Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne bağlı Sağlık Bilimleri Fakültesi, adının değiştirilmesiyle rektörlüğe bağlı Eczacılık Fakültesi adını aldı (Kanun No: 2809/21d).

1970 yılında *Eskişehir Mühendislik Mimarlık Yüksekokulu* İnşaat ve Makine Mühendisliği bölümleri ile dönemin Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Orhan OĞUZ tarafından kurdurulur. Adı 3-4 ay sonra Eskişehir *Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi*'ne dönüştürülür. Bugünkü İki Eylül Caddesi'ndeki Ziraat Bankası merkez şubesinin sağ tarafında Kıbrıs Şehitleri Caddesi'nde ve bugünkü Eczacılık Fakültesi'nin bir kısım binalarında eğitime başlar. Sonra ESOGÜ Bademlik Kampüsüne taşınır. İlk

¹ Mustafa Çakır (3 Ocak 2014 Cuma). Eskişehir'deki yükseköğretim kurumları ve Anadolu Üniversitesi'nin yapılandırılmasına ilişkin tartışmalar. *Dünden Sonra Yarından Önce*. 23 Ağustos 2020 tarihinde <http://m-cakir.blogspot.com/2014/01/eskisehirdeki-yuksekogretim-kurumlar-ve.html> adresinden erişildi.

² Bkz. Yükseköğretim Kurumları Teşkilat Kanunu Md. 21: (Kanun No: 2809, Kabul Tarihi: 28/3/1983, RG.Tarih: 30/3/1983 Sayı: 18003). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2809.pdf> (07.12.2013) ve 1982 öncesi Eskişehir'de Yükseköğretim Kurumları. http://mmf2.ogu.edu.tr/atopcu/index_dosyalar/UniversiteninTarihcesi1.htm (son erişim: 01.08.2013).
Einsendedatum: 12.05.2020 Freigabe zur Veröffentlichung: 30.09.2020

kurucu başkanlığına Doç. Dr. Suat MİRZA atanır. 2547 sayılı yasa ile Eskişehir Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi ile Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Endüstri Bilimleri Fakültesi'nin birleştirilmesiyle Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü'ne bağlı olarak oluşturulan Mühendislik – Mimarlık Fakültesi'ne dönüşür. Burada bir süre Almanca okutmanı olarak görev yapan Okt. Binnaz BAYTEKİN, üniversitenin kurulmasından sonra Eğitim Fakültesi Almanca Öğretmenliği Programı öğretim elemanı kadrosuna dâhil olur. Doktorasını Hacettepe Üniversitesi'nde verdikten bir süre sonra önce Kocaeli Üniversitesi sonra da Sakarya Üniversitesi kadrosuna dâhil olarak başarılı bir kariyer yapar ve bir süre sonra emekli olur.

1970 yılında Hacettepe Üniversitesine bağlı *Eskişehir Tıp Fakültesi* kuruldu ve ilk defa 1972 yılında eğitimleri Ankara'da yürütölmek üzere öğrenci aldı. Eskişehir'deki bütün yükseköğretim kurumlarının Anadolu Üniversitesi çatısı altında birleştirilmesiyle H.Ü Eskişehir Tıp Fakültesi de bu çatının altına girdi ve öğrenciler de Eskişehir'e geldi. O sırada Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin ilk üç sınıf öğrencileri olmasına rağmen bir anda bütün sınıfların öğrencisi oldu.

1971 yılında Prof. Dr. Orhan OĞUZ'un Milli Eğitim Bakanlığı sırasında Bademlik'te Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı *Eskişehir Eğitim Enstitüsü* açılır. Bademlik Kampüsü'ndeki bu okul 2547 sayılı yasada yer almadı ve kapatıldı.

22.11.1973 – 1987 sayılı kanun ile Eskişehir'in ilk üniversitesi “Anadolu Üniversitesi” adıyla Tıp, Fen ve Dış Hekimliği Fakültesi olmak üzere üç fakülte ile kurulur. İlk kurucu rektörlüğüne Eskişehirli merhum bakan Hasan POLATKAN'ın kız kardeşi ile evli olan ve 1957-60 yılları arasında İzmit Milletvekilliği yapan, Yassıada'da yatan ve Hacettepe Üniversitesi'nde Profesör olan Prof. Dr. Servet BİLİR atanır. 1976 yılında Tıp Fen ve Dış Hekimliği fakültelerinin temeli atılır. Tıp ve Fen fakülteleri ilk defa 1980 yılında öğrenci alır. Prof. Dr. Servet BİLİR'in iki dönem rektörlük yapmasından sonra ikinci rektör olarak Ankara Zekai Tahir BURAK Doğum Evi'nden Anadolu Üniversitesi'ne gelen Kadın Doğum Profesörü merhum Orhan KARACADAĞ (1980-83), Tıp Fakültesi dekanlığına Prof.Dr.Kemal BAYRI (Patolog), Fen Fakültesi dekanlığına Prof.Dr.Ahmet NOYAN (Fizyolog) atanır.

YÖK'ün kurulmasıyla 20 Temmuz 1982 sayılı kanun hükmünde kararname ki daha sonra bu kararname 28.03.1983 tarih ve 2809 sayılı kanuna dönüşür ve bu kanun 30 Mart 1983 tarih ve 18003 sayılı resmi gazete yayınlanır. Buna göre; yukarda zikredilen bütün bu okullar (H.Ü, Eskişehir Tıp Fakültesi dâhil) Anadolu Üniversitesi'nin çatısı altına dâhil edilir. YÖK Başkanı İhsan DOĞRAMACI tarafından rektörlüğe devam etmesi teklif edilen Prof. Dr. Orhan KARACADAĞ'ın bu teklifi kabul etmemesi üzerine o sırada EİTİA'si başkanı olan Prof. Dr. Yılmaz BÜYÜKERŞEN Anadolu Üniversitesi'nin 3. Rektörü olarak YÖK tarafından rektörlüğe atanır³. Yani bir bakıma Eskişehir'deki bütün yüksekokulların kuruluşuna vesile olan Prof. Dr. Orhan OĞUZ'dur. Anadolu Üniversitesi'nin 1.Rektörü Prof. Dr. Servet BİLİR, 2.Rektörü Prof. Dr. Orhan KARACADAĞ, 3.Rektörü de Prof. Dr. Yılmaz

³ Nedim Ünal. Eskişehir'in Yükseköğretim Tarihi. Facebook. 29.03.2020 tarihli paylaşımına 23.08.2020 tarihinde <https://www.facebook.com/nedim.unal.96/posts/3070898699595266> adresinden erişildi.

BÜYÜKERŞEN'dir. 1993 yılında Başbakan Tansu ÇİLLER ve Milli Eğitim Bakanı Nahit MENTEŞE döneminde çıkarılan 496 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Anadolu Üniversitesi yeniden bölünür⁴. Anadolu Üniversitesi'nin kuruluş nüvesini oluşturan ve ağırlıklı olarak Meşelik Kampüsü'nde yer alan Tıp, Fen ve Dış Hekimliği fakültelerinin yer aldığı üniversitenin adı Osmangazi olur. Buraya Anadolu Üniversitesi bünyesindeki Mühendislik Mimarlık Fakültesi ve İktisadi Ticari Bilimler Fakültesi de dâhil edilir. Akademik kurulu olduğu Yunussemre Kampüsü'nün olduğu yerdeki birimler de Anadolu Üniversitesi adını alır.

18 Mayıs 2018 tarih ve 30425 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 7141 sayılı Kanun ile Anadolu Üniversitesi bünyesinde olan ve ağırlıklı olarak Muttalıp'te bulunan İkieylül Kampüsündeki öğretim kurumları, 5 Fakülte, 2 Meslek Yüksekokulu ve 3 enstitüden müteşekkil olmak üzere Eskişehir Teknik Üniversitesi adıyla yeniden yapılandırılır.

Eğitim Fakültesi Almanca Öğretmenliği Programı Kırk Yaşında

Bundan 61 yıl önce, 1959 yılında Eskişehir Maarif Koleji binasında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak gece eğitimi vermek üzere üç yıllık bir Yabancı Diller Yüksekokulu (MEB YDYO) kuruldu. Okul İngilizce Bölümü'nden müteşekkildi. Yüksekokulun müdürlüğünü de İngilizce öğretmeni Ahmet Cemal AŞAN yapıyordu. Onun yardımcılığına da Almanca öğretmeni Okt. Recep GÖK atanmıştı. 1980-1981 eğitim öğretim yılında ilk öğrencilerini alan Almanca Bölümü'nde Almanca öğretmeni Seyyare DUMAN ve Ali GÜLTEKİN de öğretim görevlisi olarak ders veriyorlardı.

Yüksekokul, 1982'de çıkan 2547 sayılı Kanun ile Anadolu Üniversitesi'ne bağlanarak Eğitim Fakültesi adını aldı⁵. Yüksekokul müdürü fakülte sekreteri olarak

⁴ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi de Anadolu Üniversitesi'nin bölünmesi ile kurulmuştur. 3 Temmuz 1992 tarih ve 3837 sayılı Kanunla kurulan Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde eğitim-öğretim faaliyetlerine 10 Kasım 1992 tarihinde başlanmıştır. Ancak üniversitenin tarihi, o dönemde Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne bağlı olarak kurulan Afyonkarahisar Maliye Muhasebe Yüksekokulu'nun açıldığı 1974 yılına dayanmaktadır. Afyonkarahisar Maliye Muhasebe Yüksekokulu, 1987 yılında Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Afyonkarahisar İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi hâline dönüştürülmüştür. Bu fakülte, kuruluşu sırasında Afyon Kocatepe Üniversitesi'ne bağlanmıştır. Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Afyonkarahisar Meslek Yüksekokulu ile Bolvadin Meslek Yüksekokulu da kuruluşları sırasında Afyon Kocatepe Üniversitesi'ne bağlanmıştır. Bkz.: Afyon Kocatepe Üniversitesi Tarihçe: 23.08.2020 tarihinde <https://aku.edu.tr/hakkimizda/universitemizgenel-bilgiler/tarihce/> adresinden erişildi.

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nin çekirdeğini oluşturan Kütahya İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi, 12 Ekim 1974'te Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'ne bağlı olarak, Kütahya Yönetim Bilimleri Yüksekokulu adıyla kuruldu. 15 Şubat 1979'da Akademi tarafından fakülteye yükseltilmiş ve Kütahya Yönetim Bilimleri Fakültesi adını aldı. 20 Temmuz 1982'de 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurum, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne bağlı Kütahya İdari Bilimler Yüksekokulu olarak düzenlendi. 1987 yılında yasayla Kütahya İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi adını aldı. 11 Temmuz 1992 tarihinde yasayla Anadolu Üniversitesinden ayrılarak yeni kurulan Dumlupınar Üniversitesi'ne bağlandı. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi. Kuruluş: 23.08.2020 tarihinde <http://dumlupinar.edu.tr/index/sayfa/433/tarihce> adresinden erişildi.

⁵ Bekir Özer. 1990'lı YILLARIN BAŞINDA TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME — Sorunlar ve Çözüm Önerileri— Eğitim Fakültesi Dergisi 3,2: 1990, ss. 27-35.

atandı. Kurulduğu yıl İngilizce ve Almanca öğretmenliği programı olmak üzere iki programdan oluşuyordu. Daha sonra öğretmenlik meslek bilgisi derslerini vermek üzere Prof. Dr. Kamuran ÇİLENTİ tarafından Eğitim Bilimleri Bölümü ve Prof. Dr. Yahya ÖZSOY tarafından da Özel Eğitim Bölümü kuruldu.

Bugün, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü'nün yanı sıra, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Özel Eğitim Bölümü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Temel Eğitim Bölümü olmak üzere bölüm sayısını 8'e öğrenci sayısını da dört binin üzerine çıkarmıştır. Ulusal ve uluslararası öğrenci değişim programları ve yan dal ve çift anadal eğitimi imkânları da sunulan fakülte gerek 290 öğretim elemanı ile gerekse beş bloktan oluşan binası ile fiziki altyapısını da tamamlamış durumda olup, bilimsel araştırma, teknolojik altyapısı, öğretim elemanı sayısı, ulusal ve uluslararası bilimsel, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikleri ile Türkiye'deki eğitim fakülteleri arasında ilk sıralarda yer almaktadır⁶.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı'nda bugün yaklaşık 350 öğrenci, 5 profesör, 7 dr. öğretim üyesi, 1 öğretim görevlisi, 2 araştırma görevlisi ve 2 okutman görev yapmaktadır⁷. Kuruluş öyküsünü daha önce bir sempozyumda sunduğum bildiri ile anlatmışım⁸. Aradan epey zaman geçti. Konuyu yeniden toparlamak ve üzerine nelerin koyulmuş olduğunu tarihe not düşmek adına burada yeniden toparlamak isterim.

Kuruluş Dönemi

2547 sayılı Kanun ile kurulan Eğitim Fakültesine dışarıdan öğretim elemanları davet edildi. Doç. Dr. Zeki Cemil ARDA Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı Başkanı olarak görev alırken, Prof. Dr. Nevin SELEN de Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Bölüm Başkanlığı görevini üstlendiler. Bir yandan bölüm kurdular, bir yandan da kurulan bölüme öğretim elemanı yetiştirmeye gayret ettiler. Eğitim Fakültesi binası da bugünkü Sanat ve Tasarım Fakültesi'nin bulunduğu binanın alt katında yer alıyordu.

Anabilim dalının ilk öğretim elemanları Doç.Dr. Zeki Cemil ARDA ve bilahare bölüme katılan Prof. Dr. Nevin SELEN'in yanı sıra, EİTİA Yabancı Diller Enstitüsü'nde Almanca Okutmanı olarak görev yapan Okt. Halit ORHUN ve Okt. Mustafa SAĞLAM⁹'ın yanı sıra DMMA Almanca Okutmanı Binnaz BAYTEKİN, YDYO'ndan gelen Almanca öğretmenleri Recep GÖK, Ali GÜLTEKİN, Seyyare

⁶ Ali Ersoy. Eğitim Fakültesi Bölümleri. 23.08.2020 tarihinde <https://anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/152/egitim-fakultesi/genel-bilgi> adresinden erişilmiştir.

⁷ Almanca Öğretmenliği Programı: Program Profili. 24.08.2020 tarihinde <https://anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/163/almanca-ogretmenligi-programi/program-profil> adresinden erişilmiştir.

⁸ Mustafa Çakır. "Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Almanca Öğretmenliği Programı On Yaşında" Ankaraner Beiträge zur Germanistik. Ankara: Beiträge des Symposiums "Perpektiven des Germanistikstudiums in der Türkei" in Silivri/İstanbul, 1991, ss. 103-113.

⁹ Okt. Mustafa Sağlam daha sonra Eğitim Bilimleri Program Geliştirme alanında kariyer yaptı ve buradan emekli oldu.

DUMAN'dan oluşuyordu. Bunların dışında rektörlüğe bağlı Yabancı Diller Bölümü'nde Almanca yabancı dil dersi veren Recep ÖĞRETMENOĞLU, Tulga TUNA, Rasim MERCAN bulunmaktaydı. Bölümün ilk asistanları ise Ankara'dan gelen Araş.Gör. Gülperi SERT, Araş.Gör. Ahmet IŞIK ve Araş.Gör. Bilhan DOYURAN idi. Bu ekibe sonradan Mehmet SEMERCİ de dâhil oldu.

Üniversitenin ve dolayısı ile fakültenin 1984 yılındaki ilk mezunları arasından Yüksel KOCADORU, Türkan TAYYAR (KUZU) fakülteye asistan olarak alınırken; Asuman KURTMAN (AĞAÇSAPAN), Bülent ÇİFTPINAR, Umut GÜRBÜZ üniversitenin değişik birimlerindeki Almanca yabancı dil derslerini vermek üzere okutman olarak göreve başlatıldılar. 1985 yılındaki ikinci dönem mezunlar arasından da Mustafa ÇAKIR, Kenan OTURAN asistan; Kadriye ÖZTÜRK de uzman olarak kadroya dâhil edildiler.

Öğretim Üyesi Yetiştirme Çalışmaları

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Yabancı Diller Eğitimi Bilim Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı Yüksek lisans Programı 1985-1986 öğretim yılında açıldı. Prof. Dr. Nevin SELEN, Doç. Dr. Zeki Cemil ARDA ve Prof. Dr. İhsan ERKUL tarafından verilen derslere o dönem anabilim dalında görev yapan öğretim elemanları ve öğretim elemanı olmayan lisans mezunları devam ettiler. Bu programa devam eden öğretim elemanlarından bir kısmı Yüksel KOCADORU, Mustafa ÇAKIR, Kenan OTURAN, Türkan KUZU, Abdullah KUZU, Recep GÖK, Ali GÜLTEKİN, Umut GÜRBÜZ, Mehmet SEMERCİ, Tahir BALCI idi. Bu kadrodan Ali GÜLTEKİN ile Mehmet SEMERCİ doktora eğitimlerinden sonra Osmangazi Üniversitesi'ne geçti. Kenan OTURAN ise doktora yapmak üzere gittiği Almanya'da kalmayı tercih etti.

Sonraki yıllarda anabilim dalından mezun olanlar arasından Ayhan BAYRAK, Gönül KARASU, Gülsüm UÇAR, Gülcan ÇAKIR, Behiye ARABACIOĞLU, Şerife ÇELİKKAYA, Ümit KAPTI, Bora BAŞARAN da akademik kadroya kazandırıldılar.

İlk dönem açılan yüksek lisans programından mezun olan Yüksel KOCADORU Avusturya bursu alarak Klagenfurt Eğitim Bilimleri Üniversitesine, Mustafa ÇAKIR YÖK bursu alarak Viyana Üniversitesine doktora öğrenimi görmek üzere gönderildiler. Ardından Avusturya bursu alan Umut GÜRBÜZ ile Ayhan BAYRAK da Graz'da Karl Franz Üniversitesine doktora yapmak üzere gönderildiler. Aynı şekilde Avusturya bursu alan Ali GÜLTEKİN ile Şerife ÇELİKKAYA Innsbruck Leopold-Franz Üniversitesi'ne gönderildiler. Bu geçiş döneminde ortaya çıkan öğretim elemanı ihtiyacını Marmara Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Neşe ONURAL misafir öğretim üyesi olarak destek vermiştir. Yurt dışına gönderilen asistanların her biri eğitimlerini başarı ile tamamlayıp geri döndükten sonra öğretim üyesi kadrolarındaki yerlerini aldılar. Bu kadrodan Ali GÜLTEKİN, doktora alanı olan Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi konusundaki çalışmalarını Türkiye'de devlet üniversiteleri arasında ilk Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümünü Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde kurarak sürdürdü. Umut

GÜRBÜZ, erken yaşlarda aramızdan ayrıldı. Sonraki dönemlerde ise Gülcan ÇAKIR, Berlin Hür Üniversitesi'nde doktora yaptı.

Kuruluş dönemindeki çekirdek kadrodan Seyyare DUMAN, önce lisans tamamlama eğitimi aldı. Ardından Hacettepe ve Hamburg Üniversitesi doktora programlarına devam ederek doktora derecesi aldı. Yakın geçmişte Prof. Dr. unvanı ile emekli olan hocaların hocası için anabilim dalı Eğitim Fakültesi Dergisi özel sayısı çıkararak şükranlarını sundular.

Dönemin şartları gereği yurt dışına gitmeyen Kadriye ÖZTÜRK Gazi Üniversitesinde; Asuman AĞAÇSAPAN-KURTMAN, Bülent ÇİFTPINAR, Binnaz BAYTEKİN ise Hacettepe Üniversitesinde doktora eğitimlerini tamamladılar.

Anabilim Dalının kuruluşunun tamamlanması ile Doç. Dr. Zeki Cemil ARDA, 1988'de Prof. Dr. unvanı ile Gazi Üniversitesine geçmiş; Prof. Dr. Nevin SELEN de 1990 yılında emekli olmuştur.

Yabancı Diller Eğitimi Bölümü kendi içinden çıkan ve yurt dışında yetiştirdiği öğretim elemanları ile Alman Dili Eğitimi Doktora Programı açtı. İlk öğrencilerinden bazıları da Türkan KUZU, Recep GÖK, Gülsüm UÇAR, Mehmet SEMERCİ oldular. Mustafa ÇAKIR, Ali GÜLTEKİN ve Bahadır GÜLMEZ'den oluşan akademik kadro ile Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde açılan Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı Doktora Programının ilk mezunu da doktora tezini 1999 senesinde Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇAKIR'ın danışmanlığında tamamlayan Türkan KUZU olmuştur. Doktora programı açıldıktan sonraki yıllarda Prof. Dr. Hüseyin SALİHOĞLU ile müteveffa Doç. Dr. Acar SEVİM de dışarıdan misafir öğretim üyesi olarak destek olmuşlardır.

18 Ağustos 1993 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan karar ile Eğitim Bilimleri Enstitüsü kuruldu. Yükseköğretim Kurulu'nun 4 Kasım 1997 tarih ve 97.39.2761 sayılı kararı ile Eğitim Fakültelerinde yapılan yeni düzenleme çerçevesinde Tezli-Tezsiz Yüksek Lisans ve Doktora programları Sosyal Bilimler Enstitüsünden Eğitim Bilimleri Enstitüsüne geçti¹⁰.

Ulusal ve Uluslararası Etkinlikler

Anabilim dalında gerek Goethe Enstitüsü gerekse İstanbul Avusturya Kültür Ofisi tarafından verilen desteklerle pek çok ulusal ve uluslararası düzeyde seminer, sempozyum ve çalıştaylar düzenlenmiştir. Bunlardan V. Uluslararası Türk Germanistik Kongresi (1995), IX. Uluslararası Türk Germanistik Kongresi (2005) örnek olarak gösterilebilir¹¹.

Uluslar arası ilişkiler bağlamında Türkiye ve Almanya arasında ciddi bir proje olmadığı, ilişkilerin Erasmus değişim programları ile sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu

¹⁰ A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tarihçe. 24.08.2020 tarihinde <https://ebe.anadolu.edu.tr/tr/sayfa/tarih%C3%A7e> adresinden erişilmiştir.

¹¹ Gerder. Germanistler Derneği: Germanistik Kongreleri. 23.08.2020 <http://gerder.org.tr/index.php/main-kongreler> adresinden erişilmiştir.

değişim programlarında da gelen öğrenci ile giden öğrenci sayısı arasında belirgin bir fark görülmektedir.

Anadili Almanca Uzmanlar

Eğitim Fakültesi ana dili Almanca olan yabancı uyruklu uzmanların istihdamına önem vermektedir. Bu bağlamda Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalında da yabancı uyruklu uzmanlar istihdam edilmiştir. Avusturyalı Uzm. Astrid PIETRUSCHKA, Alman Uzm. Geraldine RAABE-BALKAN, DAAD Okutmanı Veronika KEMPER, DAAD Okutmanı Uwe SIEBEN, DAAD Okutmanı Ursula SCHÜTZ geçmiş yıllarda görev yapmıştır. Halen DAAD Uzmanı Rebekka TODER görev yapmaktadır.

Yönetici Olarak Görev Yapan Kadro

Yabancı Diller Yüksekokulu olduğu dönemde Yüksekokul Müdürü Ahmet Cemal AŞAN, müdür yardımcısı da Almanca öğretmeni Recep GÖK görev yapmaktaydı. 2547 sayılı Kanun ile Eğitim Fakültesi olarak yeniden yapılandırılan yüksekokulda Ahmet Cemal AŞAN fakülte sekreterliği görevine getirilirken Recep GÖK okutman olarak atandı. Yabancı Diller Eğitimi Bölüm Başkanlığı'na ise Prof. Dr. Sami FERLIEL getirildi. Bir dönem sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi öğretim üyelerinden ve aynı zamanda Konya Selçuk Üniversitesi misafir öğretim üyesi Prof. Dr. Nevin SELEN¹² 1984 yılında Eskişehir'e geldi ve bölüm başkanı olarak atandı. Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığına da Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden gelen Doç. Dr. Zeki Cemil ARDA atandı ve 1989 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ne geçene değin sürdürdü. Bu göreve 1990 yılında Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇAKIR atandı. 1995 yılında Yrd.Doç.Dr. Ali GÜLTEKİN'in atandığı anabilim dalı başkanlığı görevi 1996-1998 yılları arasından yeniden Dr. ÇAKIR tarafından yürütüldü. 1998-2023 yılları arasında Doç.Dr. Yüksel KOCADORU'nun anabilim dalı başkanlığı görevi devam etti. 2003 yılında anabilim dalı başkanlığına Prof. Dr. Mustafa ÇAKIR yeniden atandıysa da ÇAKIR'ın kurum içinde başka idari görevleri olması nedeniyle bu göreve Prof. Dr. Yüksel KOCADORU tekrar atandı ve 2003 yılından bu yana kesintisiz olarak anabilim dalı başkanlığı görevini sürdürüyor.

Anabilim Dalında yetişen akademisyenlerden Prof. Dr. Mustafa ÇAKIR, anabilim dalındaki araştırma, eğitim öğretim ve idari çalışmalarının dışında Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fakülte Kurulu ve Fakülte Yönetim Kurulu üyelikleri yapmış; Batı Avrupa Büro Yöneticisi olarak 1998-2003 yılları arasında Köln/Almanya'da bulunmuş; 2003-2005 yılları arasında Bozüyük Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü, 2005-2011 arası Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu Müdürlüğü, Senato üyeliği, ANADEK üyeliği ve 2014-2018 arası Yurtdışı Türkler Uygulama ve Araştırma Merkezi (YUTAM) Müdürlüğü yapmış; 2009 yılında Avusturya devleti

¹² Nevin Selen. Vikipedia: Özgür Ansiklopedi. 26.08.2020 tarihinde https://tr.wikipedia.org/wiki/Nevin_Selen adresinden ulaşıldı.

büyük liyakat nişanı ile taltif edilmiş, halen T.C. Münih Başkonsolosluğu Eğitim Ataşesi olarak görev yapmaktadır.

Prof. Dr. Yüksel KOCADORU doktora öğreniminden sonra eğitim ve araştırma faaliyetlerinin yanı sıra Anadolu Üniversitesi Batı Avrupa Bürosunda akademik personel olarak görev yapmış, buradan Türkiye'ye döndükten sonra anabilim dalı başkanlığı görevlerinin yanı sıra Eğitim Fakültesinin seçilmiş dekanı olarak iki dönem görevi yapmıştır. 2010 yılında Avusturya devleti büyük liyakat nişanı ile taltif edilmiş, halen anabilim dalı başkanı olarak görev yapmaktadır.

Prof. Dr. Asuman AĞAÇSAPAN, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin yanı sıra Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı olarak görev yapmış; Eğitim Fakültesindeki kurullarda ve komisyonlardaki görevlerinin yanı sıra, Eğitim Fakültesi Kütüphane Komisyonu ve Mezunlar Birliği Temsilcisi olarak görev yapmıştır.

Prof. Dr. Ali GÜLTEKİN, Eğitim Fakültesi'nde anabilim dalı başkanlığı ve dekan yardımcılığı görevlerinde bulunmuş; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'ne geçtikten sonra da burada Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü kurucu ekibinin liderliği ve uzun yıllar bölüm başkanlığı görevini yapmıştır. Bu süreçte fakülte kurullarında ve üniversite senatosunda da seçilmiş senatör olarak görev yapmış; 2020 yılında emekliye ayrılmıştır.

Prof. Dr. Kadriye ÖZTÜRK, eğitim ve araştırma faaliyetlerinin yanı sıra GERDER Germanistler Derneği Yönetim Kurulu üyesi olarak Sivil Toplum Faaliyetleri içinde yer almaktadır.

Dr. Öğr. Üyesi Ümit KAPTI Stuttgart'ta ve Dr. Öğr. Üyesi Bora BAŞARAN da Frankfurt'ta Eğitim Ataşesi olarak görev yapıyorlar.

Halen Çalışan Akademisyenler

Almanca Öğretmenliği Programı öğrencilerine ders veren öğretim elemanları şunlardır: Prof.Dr. Yüksel KOCADORU (Anabilim Dalı Başkanı), Prof. Dr. Asuman AĞAÇSAPAN, Prof. Dr. Ayhan BAYRAK, Prof. Dr. Kadriye ÖZTÜRK, Doç.Dr. Gülcan ÇAKIR, Dr. Öğr. Üyesi Behiye ARABACIOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Bülent ÇİFTPINAR, Dr. Öğr. Üyesi Gönül KARASU, Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm UÇAR, Dr. Öğr. Üyesi Şerife ÇELİKKAYA, Araş. Gör. Dr. Hamdullah ŞAHİN, Öğr. Gör. Fatma Şükran KÜRKÇÜOĞLU ve DAAD Uzmanı Rebekka TODER.

Mezunlar

Almanca öğretmenliği programından geride kalan kırk sene içinde 36 dönem mezun verilmiştir. Mezunlar ağırlıklı olarak Türkiye'nin değişik yerlerinde ve yurt dışında sınıf öğretmeni, Almanca öğretmeni, Almanca İslam Din Dersi veya Türkçe ve Türk Kültürü Dersi öğretmeni olarak çalışmaktadır. Ayrıca yurt dışında diplomatik temsilciliklerde sözleşmeli personel, konsolos, ataşe gibi görevler yapan, serbest mütercim tercüman

olarak çalışan, turizm alanında kariyer yapan, Almanca ile ilgili alanlarda akademik kariyer yaparak öğretim elemanı olarak çalışan iki bininin üzerinde mezun bulunmaktadır.

Açık ve Uzaktan Öğretimde Yabancı Dil Almanca Dersleri

Anadolu Üniversitesi Açık ve Uzaktan öğretim programları içinde de yabancı dil olarak Almanca öğretimi konusunda yoğun bir çaba gösterilmiştir. Nitekim İngilizce ve Fransızca dil derslerinin yanı sıra Almanca dil dersi de ilk defa Klagenfurt Eğitim Bilimleri Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi işbirliği ile ülke çapında başlatılmıştır. Proje Prof. Robert SAXER başkanlığındaki bir Avusturya heyeti ile Doç. Dr. Zeki Cemil ARDA başkanlığındaki Türk çalışma grubu tarafından başlatılmıştır. Projede başlangıç aşamasında Yüksel KOCADORU, Mustafa ÇAKIR yer almışsa da bunların doktora öğrenimi için yurt dışına gitmeleri nedeniyle yerlerine Bilhan DOYURAN-KARTAL, Ahmet IŞIK ve kısa bir dönem Bülent ÇİFTPINAR görevlendirilmişlerdir. Nihai aşamada Türkçe metin uyarlamaları ve *Zeit für Deutsch* kitabının editörlük görevi Bilhan KARTAL tarafından yapılmış, televizyon çekimleri de Avusturya Radyo Televizyon Kurumu ORF ile Açıköğretim Fakültesi Sinema ve Televizyon Merkezi öğretim elemanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu açık öğretim ile Almanca yabancı dil programı “Zeit für Deutsch” adı ile uzun yıllar yayımlanmıştır. Bu konu ayrıntılı olarak Diyalog Dergisi 2007/1’de ayrıntılı olarak anlatılmıştır¹³.

İkinci kuşak Almanca yabancı dil dersleri ise Prof. Dr. Zehra GÜLMÜŞ’ün akademik danışmanlığı ve koordinatörlüğünde Klett Verlag işbirliği ile yapılmış ve halen *Aussichten* adlı ders kitabının serileri kullanılmakta, bu kitabın video ve audio çekimleri de Anadolu Üniversitesi ile Ernst Klett Verlag işbirliğinde hazırlanıp yayımlanmaktadır. Programın sunuculuğunu Taies FARZAN ve Serdar DENİZ yapmaktadır.

Açık ve uzaktan öğretim programlarında verilen zorunlu yabancı dil dersleri arasında genel Almanca (*Zeit für Deutsch*, *Aussichten*) ve mesleki yabancı dil Almanca (Büro Almancası, Turizm için Almanca) dersleri açılmış; bu derslere ait ders kitapları, radyo ve televizyon programları ile çevrimiçi öğrenme ortamları hazırlanmıştır.

Almanca Mütercim Tercümanlık

İki ülke arasında bilimsel ilişkiler söz konusu olduğunda, eğitimlerini veya mesleki çalışmalarının bir kısmını Almanya’da yapmış olan ve üniversitemizde akademisyen olarak çalışan bilim insanlarının ikili ilişkilere katkıları görmezden gelinemeyecek boyuttadır. Almanya’da yetişen Zehra GÜLMÜŞ, Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde Mütercim-Tercümanlık Bölümünü kurmuş; Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde de Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı lisansüstü eğitim

¹³ Mustafa Çakır. Deutsch als Fremdsprache durch Fernunterricht in der Türkei. *Diyalog* 2017/1: 131-150. 24.08.2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/329040> adresinden erişilmiştir.

programını açmıştır¹⁴. Bu program, Alman dili eğitimi anabilim dalı öğretim elemanlarının desteği ile yürütmekte olup; bu alanda da ilk mezunlarını vermiştir. Programın ilk mezunu tezini 2018 senesinde Prof. Dr. Mustafa ÇAKIR'ın danışmanlığında tamamlayan Murat ERBEK olmuştur.

Yabancı Diller Yüksekokulu

Anadolu Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu bünyesindeki Temel Yabancı Diller Bölümünde toplam 196 öğretim elemanı ile dört dilde (İngilizce, Almanca, Fransızca ve Rusça) eğitim vermektedir. Burada lisans eğitimine başlamak için yeterli düzeyde Almanca bilmeyen öğrencilere bir yıl veya iki yıl süreyle Almanca yabancı dil eğitimi verilir. Bu aşamada yaklaşık 150 öğrenci öğrenim görmektedir.

Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalının Projeleri

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi çalışanları tarafından BAP ve TÜBİTAK projeleri yapılmış; ulusal ve uluslararası projelerde görev almış ya da almaktadırlar. Bu çalışmaların yanı sıra Almanca'nın Türkiye'de ikinci yabancı dil olarak okutulması için Milli Eğitim Bakanlığı'nın koordinasyonundaki çalışmalarda da paydaş olarak görev almıştır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Anadolu Üniversitesi ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokol uyarınca, Türkiye'deki önlisans düzeyinde eğitimi bulan Almanca öğretmenlerine *Lisans Eğitimi Tamamlama Programı Projesi* (1991-1992) kapsamında ders kitabı yazarı, editör, TV Programlarında da eğitim senaryolarının yazımı ve program sunumu konularında çalışma yapılmış; ülkedeki Almanca öğretmenlerinin hizmetiçi eğitimlerine önemli katkı sağlamıştır.

Prof. Dr. Mustafa ÇAKIR başkanlığında Dr. Ümit KAPTI, Dr. Bora BAŞARAN, Dr. Gönül KARASU, Geraldine RAABE'den oluşan bir ekiple 2013 yılında MEB İnsan Kaynakları Gnl. Müd. 04.06.2013 gün ve 41289672/903.07.02/1235651 ile 06.19.2013 tarih ve 41289672/903.02/1430178 sayılı görevlendirmeleri ile çalışmaya başlanmış ve İlköğretim Kurumları (İlkokullar ve Ortaokullar) Almanca Dersi Öğretim Programı (2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) hazırlanmıştır. Bu öğretim programı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 09.05.2013 tarih ve 115 sayılı kararı kabul edilerek kademeli olarak uygulanmasına karar verilmiştir. Böylece yabancı dil Almanca dersinin Türkiye'de ilköğretim ikinci sınıftan itibaren uygulanması konusunda önemli bir katkı sağlanmıştır.

Bu çalışmalardan sonra Türkiye'de lise düzeyinde de Almanca'nın zorunlu seçmeli ders grubuna alınarak ikinci yabancı dil olarak okutulması, bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullara uzun aradan sonra yeniden yabancı dil Almanca

¹⁴ Almanca Mütercim-Tercümanlık Tezli YL. Program Profili. 25.08.2020 tarihinde <https://anadolu.edu.tr/akademik/enstituler/1231/almanca-mutercim-tercumanlik-tezli-yl/program-profilii> adresinden erişilmiştir.

öğretmeni atanarak mezunların istihdam sorununun yanı sıra Almancanın daha geniş kitlelere öğretilmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır.

Sonuç

Türkiye ile Almanya arasındaki bilim ve eğitim alanındaki ilişkiler başka ülkeler ile karşılaştırılmayacak bir boyutta olup, geçmişi Cumhuriyet öncesi döneme geritmektedir¹⁵. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Eskişehir Maarif Koleji binasında sadece akşamları eğitim verilen üç yıllık Yabancı Diller Yüksekokulu İngilizce öğretmenliği programı ile 1959 yılında, bundan 61 yıl önce kuruldu. 1980 yılında ise Almanca bölümü açıldı. O yıl Bademlik Kampüsündeki eski Eskişehir Eğitim Enstitüsü binasına taşındı. 2547 sayılı Kanun ile Eğitim Fakültesine dönüştürülen yüksekokul dört yıla çıkarıldı. Bu defa Yunussemre Kampüsüne taşındı. Yabancı Diller Eğitimi Bölümü içindeki İngilizce ve Almanca Öğretmenliği Programı üniversitenin gerek örgün gerekse açık ve uzaktan eğitim verilen birimlerindeki yabancı dil Almanca derslerine önemli katkılar sağladı. Almanca yabancı dil öğretmenlerine lisans tamamlama programı hazırladı. İngilizce ve Fransızca yabancı dil derslerinin yanı sıra Almanca yabancı dil dersini açık ve uzaktan öğretim tekniği ile ülke genelinde yaygınlaştırdı. Eğitim Fakültesi dışında örgün eğitim verilen bütün programlardaki zorunlu-seçmeli yabancı dil dersleri arasına Almanca yabancı dil dersleri koyuldu ve bu dersleri de Eğitim Fakültesi öğretim elemanları tarafından verilmektedir. Bu derslerin ve dersleri veren öğretim elemanlarının iki ülke arasındaki ilişkilere yaptığı kültürel katkılar yadsınamaz boyuttadır.

Almanca öğretmenliği programında görev yapan öğretim elemanlarının Almanca öğretilen mezun ettiği öğrenciler, öğretmenler ve asistanlar geride kalan kırk yıl boyunca Almancanın Türkiye'de ikinci yabancı dil olarak öğretilmesine, ülke genelinde yaygınlaştırılmasına, Alman kültürünün geniş kitlelere tanıtılmasına, Almanca dilbilim, dil öğretimi ve karşılaştırmalı bilimsel araştırmaların gelişmesine önemli katkılar sağlamış ve sağlamaya devam etmektedirler.

Almancanın Türkiye'deki ilkokullar ve ortaokullar düzeyinde seçmeli ders olarak okutulmasına hazırladıkları öğretim programı ile lise düzeyinde de ikinci yabancı dil olarak öğretilmesi; mevcut Türk Alman ilişkilerinin multifokal boyutları göz önüne alındığında ne derece anlamlı olduğu görülür.

Türkiye'de öğretmenleri eğitecek akademik kadroların ve nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi için de lisans ve lisansüstü düzeylerde çalışmalar yapılmaktadır. Yakın gelecekte kısmen Türkiye'de kısmen Almanya'da eğitim alacak öğrenciler ile çift diploma programı açılması elzem görünmektedir. Üniversitelerde bu tür çift diploma programlarının açılması için hukuki altyapıdan ziyade Türk akademisyenlerinin akademik ve siyasal talebini aktif hale getirecek motivasyona gerek duyulmaktadır.

¹⁵ Fahri Türk ve Servet Çınar. Türkiye ile Almanya Arasındaki Bilimsel İlişkiler: Türk-Alman Üniversiteleri. Akademik Bakış. Cilt 7, Sayı 13, Kış 2013. 45-65. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/73832> (25.08.2020).

Çünkü özel sonuçları olan öncelikli hedeflere ilişkin davranışlar ve bu hedeflere ulaşmayı sağlayan stratejiler motivasyonu sağlar (Brophy, 2012: 3-4).

Türkiye'deki üniversitelerde yapılan Almanca (Alman dili ve edebiyatı/ kültürü, Almanca öğretmenliği, Almanca mütercim tercümanlık) ile ilgili çalışmalara Almanya Federal Cumhuriyeti'nin katkılarının her geçen yıl azalsa da Türk üniversite öğretim elemanlarınca desteklenerek devam ettirildiği görülmektedir. Almanya'daki üniversitelerde ise Türkçe bölümleri açılmasa da Türkçenin modern diller bölümünde yer alan (kredilendirilen) zorunlu seçmeli dersler arasına alınması konusundaki çekimser tutumu aşmak kısa ve orta vadede mümkün görünmemektedir. Bu durumda yaşanan duyguların Marmaris'in Turgut Mahallesi'nde yer alan ve İslam âlimi Çağbaba'ya ait olduğu zannedilerek yıllarca adaklar adanıp, dualar edilen türbenin Antik Karia uygarlığında yaşayan dövüşçü Diagoras'a ait bir mezar olduğunun anlaşılmasından sonra¹⁶ buraya dua etmeye giden Anadolu insanının hislerinden farklı olmadığı; geleneksel Türk Alman ilişkilerinde her daim sözü edilen ve çok istenmesine karşın bir türlü istendik düzeye getirilemeyen bilimsel işbirliğinin üniversiteler boyutunda giderek asimetrik yapıya bürünerek nedenleri anlaşılabilir bir resesyona girdiği görülecektir.

Kaynakça

- Brophy, Jere** (2012): *Motivating Students to Learn*. New York: Routledge.
- Çakır, Mustafa** (2017): Deutsch als Fremdsprache durch Fernunterricht in der Türkei. *Diyalog* 2017/1. 131-150.
- Çakır, Mustafa** (1991): Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Almanca Öğretmenliği Programı On Yaşında. *Ankaraner Beiträge zur Germanistik. Ankara: Beiträge des Symposiums "Perpektiven des Germanistikstudiums in der Türkei"*. Silivri/ İstanbul, 1991. 103-113.
- Özer, Bekir** (1990): 1990'lı Yılların Başında Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Eğitim Fakültesi Dergisi* 3,2: 1990. 27-35.
- Türk, Fahri/ Çınar, Servet** (2013): Türkiye ile Almanya Arasındaki Bilimsel İlişkiler: Türk-Alman Üniversiteleri. *Akademik Bakış*. Cilt 7, Sayı 13, Kış 2013. 45-65.

İnternet Kaynakları

- Afyon Kocatepe Üniversitesi Tarihçe: <https://aku.edu.tr/hakkimizda/universitemizgenelbilgiler/tarihce/> adres (Son Erişim Tarihi: 23.08.2020)
- Almanca Mütercim-Tercümanlık Tezli YL. Program Profili. <https://anadolu.edu.tr/akademik/enstituler/1231/almanca-mutercim-tercumanlik-tezli-yl/program-profil>. (Son Erişim Tarihi: 25.08.2020)

¹⁶ Çağbaba adıyla anılan türbe, gladyatör mezarı çıktı. Sondakika.com <https://www.sondakika.com/haber/haber-cagbaba-adiyla-anilan-turbe-gladyator-mezari-12329286/> adresinden erişilmiştir.

- Almanca Öğretmenliği Programı: Program Profili.
<https://anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/163/almanca-ogretmenligi-programi/program-profil>
(Son Erişim Tarihi: 24.08.2020)
- A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Tarihçe. <https://ebe.anadolu.edu.tr/tr/sayfa/tarih%C3%A7e> a (Son Erişim Tarihi: 24.08.2020)
- „Çağbaba adıyla anılan türbe, gladyatör mezarı çıktı“ <https://www.sondakika.com/haber/haber-cagbaba-adiyla-anilan-turbe-gladyator-mezari-12329286/> (Son Erişim Tarihi: 26.08.2020)
- Çakır, Mustafa (2014). Eskişehir'deki yükseköğretim kurumları ve Anadolu Üniversitesi'nin yapılandırılmasına ilişkin tartışmalar. Dünden Sonra Yarından Önce. <http://m-cakir.blogspot.com/2014/01/eskisehirdeki-yuksekogretim-kurumlar-ve.html>. (Son Erişim Tarihi: 26.08.2020)
- Ersoy, Ali (2020). Eğitim Fakültesi Bölümleri. <https://anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/152/egitim-fakultesi/genel-bilgi> (Son Erişim Tarihi: 23.08.2020)
- Gerder. Germanistler Derneği: Germanistik Kongreleri. <http://gerder.org.tr/index.php/main-kongreler> (Son Erişim Tarihi: 23.08.2020)
- Kütahya Dumlupınar Üniversitesi. Kuruluş: <http://dumlupinar.edu.tr/index/sayfa/433/tarihce> (Son Erişim Tarihi: 26.08.2020)
- „Nevin Selen“: https://tr.wikipedia.org/wiki/Nevin_Selen (Son Erişim Tarihi: 26.08.2020)
- Ünal, Nedim (2020). Eskişehir'in Yükseköğretim Tarihi. Facebook. 29.03.2020 tarihli paylaşımına 23.08.2020 tarihinde <https://www.facebook.com/nedim.unal.96/posts/3070898699595266> adresinden erişildi. Yükseköğretim Kurumları Teşkilat Kanunu Md. 21: (Kanun No: 2809, Kabul Tarihi: 28/3/1983, RG.Tarih: 30/3/1983 Sayı: 18003). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2809.pdf> (Son Erişim Tarihi: 07.12.2013)
- 1982 öncesi Eskişehir'de Yükseköğretim Kurumları.
http://mmf2.ogu.edu.tr/atopcu/index_dosyalar/UniversiteninTarihcesi1.htm (Son Erişim Tarihi: 01.08.2013)